

> Retouradres Postbus 30945 2500 GX Den Haag

Miep Bos

LELYSTAD

beschikking

Portefeuille Milieu

Directie Risicobeleid

Rijnstraat 8
Postbus 30945
2500 GX Den Haag
Interne postcode 645
www.vrom.nl

Contactpersoon

Dr. I. de Kort

T 070-3393156

Datum

18 december 2009

Kenmerk

RB\2009065831

Betreft: Beslissing op bezwaar inzake beschikking met kenmerk DGM/RB C/NL/06/01

Geachte mevrouw Bos,

U hebt bij schrijven van 10 augustus 2009, door mij ontvangen op 28 augustus 2009, bezwaar aangetekend tegen het besluit van 20 juli 2009 met kenmerk DGM/RB C/NL/06/01. Bij schrijven van 27 augustus 2009 en 3 september 2009 hebt u uw bezwaren aangevuld.

In het besluit van 20 juli 2009 wordt op grond van artikel 23 van het Besluit genetisch gemodificeerde organismen milieubeheer vergunning verleend aan Florigene Pty. Ltd. voor het in de handel brengen van snijbloemen van een genetisch gemodificeerde anjer (*Dianthus caryophyllus* L.) met een gewijzigde bloemkleur.

Het besluit betreft de uitwerking van de Beschikking van de Europese Commissie van 16 maart 2009, met nr. 2009/244/EG, betreffende het in de handel brengen van een anjer (*Dianthus caryophyllus* L., lijn 123.8.12), genetisch gemodificeerd met het oog op bloemkleur, overeenkomstig Richtlijn 2001/18/EG van het Europees Parlement en de Raad (hierna: Beschikking).

Tegen het besluit van 20 juli 2009 konden belanghebbenden op grond van de Algemene wet bestuursrecht (Awb) bezwaar indienen.

PROCEDURE

Naar aanleiding van uw bezwaar bent u, overeenkomstig artikel 7:2 Awb, uitgenodigd voor de hoorzitting van 30 september. Het verslag van de hoorzitting is u toegezonden bij brief van 5 november 2009, met kenmerk RB/2009061215.

Bij het bezwaar dat u als privé-persoon hebt ingediend hebt u verschillende lijsten met namen en handtekeningen gevoegd van mensen die uw bezwaar onderschrijven.

Tijdens de hoorzitting van 30 september 2009, hebt u aangegeven als contactpersoon voor deze mensen te fungeren. U hebt ingestemd met het feit dat de personen vermeld op deze handtekeningenlijsten door u op de hoogte worden

gebracht van de beslissing op bezwaar en derhalve geen afzonderlijke beslissing op bezwaar ontvangen. Ook hebt u bezwaar ingediend namens de The European GMO-free Citizens.

Voorts hebt u bezwaar ingediend namens de Stichting Ekopark en de Stichting VoMiGEN. U hebt machtigingen overgelegd waaruit blijkt dat u namens deze stichtingen optreedt.

Portefeuille Milieu
Directie Risicobeleid

Datum
18 december 2009

Kenmerk
RB\2009065831

ONTVANKELIJKHEID

Voor zover de bezwaren door uzelf en namens andere natuurlijke personen zijn ingediend zijn de bezwaren niet-ontvankelijk, omdat u, noch deze natuurlijke personen, belanghebbenden zijn in de zin van artikel 1:2 van de Awb. Op grond van artikel 1:2 Awb wordt onder belanghebbende verstaan: degene wiens belang rechtstreeks bij een besluit is betrokken. Dit betekent dat er sprake moet zijn van een specifiek, individueel belang dat door het besluit rechtstreeks wordt geraakt en waarmee iemand zich onderscheidt van een willekeurig andere persoon.

Het besluit betreft de vergunningverlening voor het in de handel brengen van snijbloemen van een anjer met een gewijzigde bloemkleur. U hebt mijn inziens niet aangetoond op welke wijze u rechtstreeks in uw belang bent getroffen. Evenmin hebben de personen die uw bezwaar onderschrijven dit aangetoond.

Dat u of de personen die uw bezwaar onderschrijven een gevoel van sterke betrokkenheid bij het toestaan van het in de handel brengen van de genetische gemodificeerde anjer, hoe sterk dat gevoel ook moge zijn, hebben is niet voldoende om te kunnen spreken van een rechtstreeks bij een besluit betrokken belang. Hiermee onderscheidt u zich niet individueel van willekeurige anderen. Uit uw bezwaarschrift leid ik niet af dat u op een andere wijze door de bestreden vergunning rechtstreeks wordt getroffen in een concreet en persoonlijk van anderen te onderscheiden belang. Gesteld noch gebleken is dat u of de personen die uw bezwaar onderschrijven anderszins een rechtens te erkennen materieel belang hebben dat direct bij het bestreden besluit is betrokken. Op grond van artikel 1:2, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht verklaar ik uw bezwaarschrift dat u als privé-persoon en namens andere privé-persoonen heeft ingediend daarom niet-ontvankelijk.

Voor zover het bezwaar van The European GMO-free Citizens is ingediend, stel ik vast dat zij geen rechtspersoon zijn als bedoeld in artikel 1:2, derde lid, van de Awb. The European GMO-free Citizens is een consumentenplatform dat onder andere informatie geeft omtrent gentech voedsel. The European GMO-free Citizens beschikken niet over statuten.

Nu het consumentenplatform geen rechtspersoon is moet het bezwaarschrift worden geacht te zijn ingediend door de natuurlijke persoon die het bezwaarschrift heeft ondertekend of namens wie blijkens een machtiging het bezwaar is ingesteld. Ook in dit geval is het bezwaarschrift door u als natuurlijk persoon ingediend en ondertekend.

Op grond van artikel 1:2, eerste lid, van de Algemene wet bestuursrecht verklaar ik uw bezwaarschrift dat u namens The European GMO-free Citizens heeft

ingediend, onder verwijzing naar mijn eerdere motivering daaromtrent, eveneens niet-ontvankelijk.

Portefeuille Milieu
Directie Risicobeleid

Het bezwaarschrift dat u namens de Stichting Ekopark en de Stichting VoMiGEN heeft ingediend, verklaar ik wel ontvankelijk. Ik zal onderstaand inhoudelijk op uw bezwaarschrift ingaan.

Datum
18 december 2009

Kenmerk
RB\2009065831

GRONDEN VAN HET BEZWAAR

De gronden van het bezwaar die u hebt ingediend namens de stichting Ekopark en de stichting VoMiGEN komen (samengevat) neer op het volgende:

1. U bent tegen het op de markt brengen van de anjer vanwege ethische, religieuze, maatschappelijk en economische overwegingen die volgens u verbonden zijn aan de genetische modificatie van gewassen en de introductie daarvan in het milieu. Ook hebt u ethische bezwaren tegen het gebruik van muizen en embryonale darmcellijnen in toxiciteits- en allergeniteitstesten.
2. U vindt genetische gemodificeerde gewassen gevaarlijk voor mens en milieu.
3. U vindt de insertie van gemodificeerde virale genen in de anjer gevaarlijk omdat het bloemkoolmozaiekvirus een pararetrovirus is.
4. U vraagt zich af waarom de anjer is toegelaten ondanks het ontbreken van een gekwalificeerde meerderheid van stemmen voor de toelating in de Europese stemmingprocedure. U vraagt of het afschaffen van de actio popularis in Nederland niet in strijd is met de Europese wetgeving.
5. U bent van mening dat de tijdsduur van de uitgevoerde toxiciteitstesten op muizen (14 dagen) te kort is om toxiciteit aan te tonen. U bent daarbij van mening dat de anjers kunnen worden gegeten.
6. U geeft aan dat in het advies van de COGEM staat dat anjers niet in het wild voorkomen. U verwijst naar een wilde anjersoort die in Nederland voorkomt, de Steenanjer.
7. U bent van mening dat de anjers heel eenvoudig te vermeerderen zijn. Er is ook geen bewijs dat de anjers niet invasief worden door veronkruiding.
8. U vindt dat niet is beoordeeld wat de gevolgen zijn van het weggooien van de anjers en het composteren hiervan. U bent van mening dat bij gebruik van compost van de anjers de tuin vervuild raakt met gentech bacteriën en met residuen van chlorsulfuron herbiciden. U geeft aan dat de anjer herbicide resistent is tegen deze herbiciden, die ook in de gedaante van medicijnen worden gebruikt.
9. U denkt dat door de verandering van bloemkleur van de anjer de wortels giftige stoffen afscheiden.
10. U vindt dat elke in een plastic hoes verpakte bos anjers een wettelijk verplichte sticker moet krijgen en een boekje met korte uitleg eraan vastgeknoopt, waarbij de tekst op de sticker ook de volgende zin zou moeten bevatten: "Deze gentech anjers zijn op dieren getest."

BEHANDELING VAN HET BEZWAAR

Portefeuille Milieu
Directie Risicobeleid

1. Een aanvraag voor een vergunning om werkzaamheden met genetisch gemodificeerde planten uit te voeren kan op grond van artikel 9.2.2.3, tweede lid, van de Wet milieubeheer alleen worden geweigerd op grond van de mogelijke schadelijke effecten voor mens en milieu als gevolg van die werkzaamheden. Overwegingen van ethische, religieuze, maatschappelijke, of economische aard kunnen geen reden zijn voor weigering van de vergunning. Dit gedeelte van uw bezwaar is dan ook ongegrond.

Datum
18 december 2009

Kenmerk
RB\2009065831

2. Dit gedeelte van uw bezwaar is niet direct gerelateerd aan mogelijke schadelijke effecten op mens en milieu van de vergunde markttoelating van de anjer, maar aan genetische gemodificeerde gewassen in het algemeen. Dit gedeelte van uw bezwaar is daarom ongegrond.

Ten overvloede merk ik op dat uit het advies van de Commissie Genetische Modificatie (COGEM) van 7 februari 2007, met nummer CGM/070206-02 naar voren komt, dat de risico's voor mens en milieu bij import van deze anjer verwaarloosbaar klein zijn. In het kader van de Europese procedure ter voorbereiding van de Beschikking van de Europese Commissie van 16 maart 2009, met nr. 2009/244/EG, is tevens advies gevraagd aan de Europese Autoriteit voor Voedselveiligheid (EFSA). Ook de EFSA stelt vast dat het onwaarschijnlijk is dat de anjer nadelige effecten zal hebben op de gezondheid van de mens, dier, of het milieu.

3. In de vergunde anjer is alleen de promotor van het bloemkoolmozaïekvirus (35S promotor) aanwezig. De functie van deze promotor in de anjer is het reguleren van de expressie van het *surB* gen. Er zijn geen andere delen van het virus aanwezig in de anjer. De 35S promotor is een van de meest gebruikte promotoren in genetisch gemodificeerde gewassen. Er zijn geen wetenschappelijke publicaties over mogelijk, schadelijke effecten als gevolg van het gebruik van deze promotor in genetisch gemodificeerde gewassen. Dit gedeelte van uw bezwaar is dan ook ongegrond.

4. De Beschikking is ingevolge artikel 30 van de richtlijn nr. 2001/18/EG van het Europees Parlement en de Raad van de Europese Unie van 12 maart 2001 inzake de doelbewuste introductie van genetisch gemodificeerde organismen in het milieu en tot intrekking van richtlijn nr. 90/220/EEG van de Raad (PbEG L 106) (hierna: Richtlijn), vastgesteld conform de procedure op grond van het Besluit nr. 1999/468/EG van de Raad van 28 juni 1999 tot vaststelling van de voorwaarden voor de uitoefening van de aan de Commissie verleende uitvoeringsbevoegdheden. Ingevolge dit besluit wordt, indien noch de stemming in het comité noch de stemming in de Landbouwwraad tot een gekwalificeerde meerderheid voor of tegen het ontwerpbesluit leidt, de beschikking door de Commissie vastgesteld. Dat is in dit geval ook gebeurd. Dit gedeelte van uw bezwaar is ongegrond.

Overigens is in de richtlijn ook geen verplichting opgenomen voor de lidstaat om bij de voorbereiding van een besluit tot het in de handel brengen van een genetisch gemodificeerde organisme, het publiek in de gelegenheid te stellen hun opmerkingen kenbaar te maken. Bij de voorbereiding van deze Beschikking is het

publiek wel in de gelegenheid gesteld om opmerkingen met betrekking tot de voorgenomen beschikking in te dienen bij de Europese Commissie.

Portefeuille Milieu
Directie Risicobeleid

Met het afschaffen van de actio popularis in de Wet milieubeheer per 1 juli 2005 is het belanghebbende begrip weer van belang voor de beroepsbevoegdheid tegen besluiten inzake de Wet milieubeheer. In onderhavige procedure gaat het niet om een beroepsprocedure maar een bezwaarschriftenprocedure. In het kader van deze vergunning zijn (eveneens) belanghebbenden in de gelegenheid gesteld om bezwaar aan te tekenen. Deze mogelijkheid staat en heeft nooit open gestaan voor een ieder (actio popularis). In zoverre heeft het afschaffen van de actio popularis niets met onderhavige bezwaarschriftenprocedure van doen. De vraag of het afschaffen van de actio popularis in strijd zou zijn met Europees recht is dan ook een vraag die in het kader van onderhavige procedure irrelevant is.

Datum
18 december 2009

Kenmerk
RB\2009065831

5. De toxiciteitstesten die zijn uitgevoerd voor de vergunde anjer zijn acute toxiciteitstesten, dit zijn per definitie kortdurende testen. De testen tonen aan dat de nieuwe stoffen in het algemeen (zoals de nieuw in de anjer geproduceerde eiwitten) niet direct toxisch zijn bij incidentele inname, zoals in dit geval bij het incidenteel eten van bloemblaadjes van de anjer die als garnering op gerechten zouden kunnen worden gebruikt. De toxiciteitstesten zijn uitgevoerd volgens vastgestelde richtlijnen van de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling (welke??). Dit gedeelte van uw bezwaar is dan ook ongegrond.

6. In haar advies bevestigt de COGEM (pagina 3) dat in Nederland enkele zeldzame wilde *Dianthus* anjersoorten aangetroffen worden, waaronder de Steenanjer (*D. deltoides*) (CGM/070206-02). De passage waaraan u refereert waarin de COGEM verwijst naar het niet in het wild voorkomen van anjer (pagina 5), refereert aan de gecultiveerde anjer *Dianthus caryophyllus* (pagina 2 van CGM/070206-02). Deze gecultiveerde anjer *Dianthus caryophyllus* komt niet voor in het wild. Dit gedeelte van uw bezwaar is dan ook ongegrond.

7. De toelating voor de anjers is voor import, niet voor teelt. Het kan echter niet geheel uitgesloten worden dat de anjer bijvoorbeeld via okselknoppen door een consument wordt vermeerderd en in de tuin worden geplant. Ook in dat geval is er geen milieurisico. De betreffende anjer is zelf niet invasief en ook de nieuw ingebrachte eigenschappen (productie van een blauw pigment en een herbicidentolerantie) zullen de biologie van de anjer niet veranderen, en dus niet leiden tot invasiviteit (CGM/070206-02). Er zijn in het milieu nog nooit verwilderde anjers (*D. caryophyllus*) aangetroffen, ook niet rondom de grootschalige teeltgebieden waar de vergunde anjer en andere kleurgemodificeerde anjers worden geteeld. Dit is voldoende informatie om te kunnen oordelen over het ontbreken van een mogelijke risico van invasiviteit van de anjer. Dit gedeelte van uw bezwaar is dan ook ongegrond.

8. Als een boeket van de vergunde anjers wordt weggegooid, zal dit boeket onderdeel uitmaken van het GFT materiaal. Tijdens het composteren komt DNA uit GFT materiaal vrij door de bacteriële omzetting. Hierbij zal het grootste deel van het DNA gedegradeerd worden door aanwezige enzymen en de relatief hoge temperatuur. Hoewel dit zeer onwaarschijnlijk is, kan echter niet worden uitgesloten dat de nieuw ingebrachte genen vanuit de anjer worden opgenomen door bacteriën. Echter, deze genen komen van nature ook voor in plantmateriaal,

omdat ze afkomstig zijn van bloemen en planten als *Viola*, *Petunia* en tabak. Er wordt dus niets nieuws geïntroduceerd in het milieu.

De vergunde anjers zijn tolerant voor sulfonylurea (of chloresulfuron) herbiciden. Deze resistentie is alleen maar gebruikt tijdens het proces van de genetische modificatie. Sulfonylurea herbiciden mogen niet worden gebruikt tijdens de teelt van de anjer. Ze zijn niet geregistreerd voor gebruik in de sierteelt. Bovendien zijn dergelijke herbiciden niet werkzaam tegen grassen, die het grootste probleem vormen in de anjerteelt. De aanwezigheid van deze herbiciden in compost en mogelijke gevolgen voor het gebruik van of in medicijnen is dus niet aan de orde. Dit gedeelte van uw bezwaar is dan ook ongegrond.

Portefeuille Milieu
Directie Risicobeleid

18 DEC. 2009

9. Alleen de import en niet de teelt van de snijbloemen is vergund. Wortels worden dan ook niet gevormd. Bovendien wordt de kleurverandering in de anjer veroorzaakt door de productie van een blauw pigment, delphinidine. Deze kleurstof is niet giftig en komt in vele fruitsoorten voor, onder andere -in hele hoge concentraties- in bosbessen. Ondanks dat zijn er ook testen gedaan door de vergunninghouder om mogelijke schadelijke effecten van de anjer op de bodem te onderzoeken. Uit deze testen bleken geen verschillen met niet-genetisch gemodificeerde anjers. Dit gedeelte van uw bezwaar is dan ook ongegrond.

10. In de vergunning is voorgeschreven dat op een etiket of in een bij het product gevoegd document de woorden "Dit product is een genetisch gemodificeerd organisme" of "Dit product is een genetisch gemodificeerde anjer" en de woorden "niet voor consumptie door mens en dier of voor de teelt" moeten worden vermeld. Deze etikettering is overeenkomstig de gestelde eisen in de Beschikking van de Europese commissie. Dit gedeelte van uw bezwaar is dan ook ongegrond.

BESLUIT

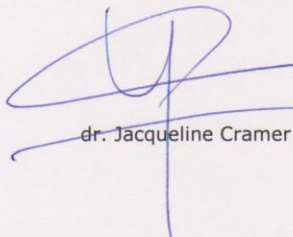
In overeenstemming met de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,

De bezwaren tegen mijn beschikking van 20 juli 2009, zijn niet-ontvankelijk voor zover deze zijn ingediend door u als privé-persoon en namens andere privé-personen en namens The European GMO-free Citizens.
De bezwaren door u ingediend namens de Stichting Ekopark en de Stichting VoMiGEN zijn ongegrond.

Mijn beschikking van 20 juli met kenmerk DGM/RB C/NL/06/01, handhaaf ik derhalve ongewijzigd.

Hoogachtend,

de Minister van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer,

dr. Jacqueline Cramer

Portefeuille Milieu
Directie Risicobeleid

Tegen dit besluit kunnen belanghebbenden binnen zes weken na de dag van verzending daarvan op grond van de Wet milieubeheer en de Algemene wet bestuursrecht beroep instellen bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Tevens kan, in het geval beroep is ingesteld, op grond van artikel 36 van de Wet op de Raad van State, in samenhang met artikel 8:81 van de Algemene wet bestuursrecht, bij de Voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak een verzoek om voorlopige voorziening worden ingediend.

Datum
18 december 2009

Kenmerk
RB\2009065831

Een beroepsschrift wordt gericht aan de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA, 's- Gravenhage. Een verzoek tot het treffen van een voorlopige voorziening moet worden gericht aan de voorzitter van de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Voor de behandeling van een beroep of een verzoek om voorlopige voorziening is griffierecht verschuldigd. Inlichtingen over de procedure en de hoogte van het griffierecht kunnen worden verkregen bij de Raad van State (telefoonnummer 070-426 44 26).